

En uppväxt fri från våld

Remissyttrande ställt till Socialdepartementet

Inledning

Maskrosbarn har beretts möjlighet att inkomma med remissvar avseende betänkandet En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70). Maskrosbarn yttrar sig med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barn vars föräldrar har ett missbruk, psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Maskrosbarn avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter samt synpunkter på utredningens bedömningar och förslag som Maskrosbarn bedömer som särskilt relevanta för vår målgrupp och utifrån ett barnrättsperspektiv. Barnens egna erfarenheter, åsikter och perspektiv utgör utgångspunkten för Maskrosbarns samlade synpunkter.

Övergripande synpunkter

Maskrosbarn tillstyrker i huvudsak de förslag som läggs fram av utredningen och välkomnar att utredningen har lagt fram ett förslag till en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Maskrosbarn har länge påtalat behovet av en sådan strategi och av att arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn blir mer systematiskt, sammanhållet och proaktivt. Föreslagna målsättningar och insatsområden återspeglar en ambitiös och långsiktig ansats. Den föreslagna strategin genomsyras av ett starkt barnrättsperspektiv och bygger på gedigen kunskap. Det är även mycket positivt att utredningen utgår från en bred definition av våld i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Maskrosbarn välkomnar särskilt att barn och unga gjorts delaktiga i utformningen av strategin samt att barn och ungas erfarenheter, åsikter och perspektiv beaktats och utgjort en grund för betänkandets analyser. Maskrosbarn ställer sig även positiv till att utredningen i stor utsträckning lyfter fram vikten av barns delaktighet och att många uppdrag utformats på så sätt att barn och unga ska involveras i planering och genomförande. Maskrosbarn vill påminna om vikten av att barn görs delaktiga på alla nivåer i genomförandet och uppföljningen av strategin för att arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn fullt ut ska vara verkningsfullt och ändamålsenligt.

Maskrosbarn välkomnar vidare att strategin i stor utsträckning lyfter vikten av ett främjande och förebyggande arbete mot våld mot barn. Strategin skickar en viktig signal till samtliga aktörer om att det förebyggande arbetet måste prioriteras. Maskrosbarn vill i enlighet med utredningen betona att det förebyggande arbetet kräver resurser. När direktiven skrevs inför att ta fram en ny socialtjänstlag angavs uttryckligen att förslagen inte skulle vara kostnadsdrivande och de förslag som sedan lades fram i den efterföljande

utredningen återspeglade denna ansats. Samtidigt står kommuner och regioner inför ett mycket svårt ekonomiskt läge och stora neddragningar, där den ekonomiska situationen förväntas förvärras ytterligare nästkommande år. I ekonomiskt svåra tider är det ofta det förebyggande arbetet som bortprioriteras. Därför är det av yttersta vikt att det förebyggande arbetet tillskjuts finansiering som är stabil och förutsägbar över tid. Regeringen förväntas lägga fram ett förslag på en ny socialtjänstlag nästa år och Maskrosbarns förhoppning är att tillräckliga resurser avsätts för det förebyggande arbetet så att kommunerna faktiskt har en reell möjlighet att arbeta mot strategins mål på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

Maskrosbarn vill påminna om den särskilda utsatthet som det innebär när det är ens förälder som är förövare. Våld som utövas av en förälder sker ofta i hemmet, något som ska vara en trygg plats för barn. Dessutom har barnet ofta sämre förutsättningar att söka skydd och stöd eftersom barnet inte kan vända sig till den våldsutövande föräldern och be om hjälp. En ungdom på Maskrosbarn beskriver denna hjälplöshet på följande sätt.

Har man ingen som bryr sig om en så är man typ körd. Jag kan ju inte ta med min mamma [till Socialtjänsten] och säga "kan du berätta hur du misshandlat mig hela livet". Nej, det funkar ju inte.

Maskrosbarn vill även i enlighet med utredningen särskilt uppmärksamma att barn i familjer där det förekommer missbruk eller psykisk sjukdom löper större risk att utsättas för olika former av våld.¹ För att förebygga och bekämpa våld mot barn krävs att samtliga aktörer har kunskap om detta samband och en förståelse för att det förebyggande och bekämpande arbetet även måste omfatta insatser för att säkerställa stöd till barn som är anhöriga till föräldrar med missbruk och psykisk ohälsa.

Maskrosbarn vill som övergripande synpunkt även föra fram att vi hade önskat att utredningen hade lagt fram tydligare förslag för att skapa bättre förutsättningar för barn att våga berätta om sin våldsutsatthet. Barn som vi möter på Maskrosbarn berättar om hur lite kunskap de har kring vilket skydd socialtjänsten kan erbjuda men också om hur bristande skyddet är när de faktiskt vågar berätta om sin situation. Ett flertal barn i Maskrosbarns verksamhet har beskrivit hur de behövt berätta om sin våldsutsatthet med den våldsutövande föräldern närvarande i rummet och hur de sedan tvingats gå hem med sin förälder efteråt. Flera barn vittnar om att det som sagts under ett enskilt möte mellan barnet och socialsekreteraren sedan delats med föräldern utan att säkerställa skydd av barnet. Redan idag finns till viss del lagstiftning för att skydda barn som berättar om våldsutsatthet men tillämpning och tolkning skiljer sig mellan olika kommuner. Maskrosbarn ser därför ett behov av att stärka skyddet för de barn som berättat om sin utsatthet då detta är en förutsättning för att ens kunna få en insats.

¹ Se till exempel Jernbro et al. *Våld mot barn 2022 - en nationell kartläggning*, Stockholm, Stiftelsen allmänna barnhuset, 2023.

Synpunkter på strategins övergripande och långsiktiga mål (avsnitt 14.1 och 14.3)

Maskrosbarn tillstyrker strategins övergripande och långsiktiga mål.

Maskrosbarn hade önskat att strategin omfattade tydligare målsättningar kring barns rätt till upprättelse även utanför brottmålsprocessen. Många våldsutsatta barn får idag aldrig någon upprättelse i en brottmålsprocess. Att säkerställa upprättelse för barn som utsatts för våld i samhällsvård är till exempel särskilt angeläget då vi fortsätter att nås av rapporter om allvarliga övergrepp och våld på SiS. Viktiga åtgärder för att stärka barns rätt till upprättelse skulle till exempel kunna vara att 1) införa funktionen oberoende barnombud med uppgiften att ge stöd till barn i kontakten med myndigheter, 2) införa en rätt till ett upprättsesamtal hos socialtjänsten och andra myndigheter för det fall det konstaterats allvarliga brister i handläggningen eller barnet blivit utsatt för våld eller andra rättighetskränkningar i kontakt med myndigheten, samt 3) att införa utökade möjligheter för barn som blivit utsatta för våld i samhällets vård att erhålla skadestånd.

Synpunkter på strukturen för strategins genomförande (avsnitt 14.4-14.12)

Maskrosbarn ställer sig positiv till förslagen rörande strukturen för strategins genomförande. Vi välkomnar att strategin tydligt pekar ut ett antal myndigheter och nationella aktörer som ges i uppdrag att särskilt bidra till det övergripande arbetet för att uppnå strategins mål. Maskrosbarn vill dock understryka vikten av att dessa aktörer får tydliga uppdragsbeskrivningar och tillförs tillräckliga resurser för att på ett ändamålsenligt sätt kunna bidra till att uppnå strategins mål.

Maskrosbarn vill, likt utredningen, betona vikten av att flera olika sektorer, nivåer och aktörer samverkar och samordnar sina ansträngningar. Det bör tydligt framgå av strategins uppdragsbeskrivningar i vilken utsträckning samverkan ska ske med andra, samt vad aktörerna ska samverka kring för att tydliggöra aktörernas samverkansansvar. Det är även viktigt att strategin ses i relation till andra relaterade strategier. Maskrosbarn vill understryka att tillräckliga resurser är en förutsättning för att kunna nå strategins mål och för att utpekade myndigheter ska kunna bidra till strategiarbetet. Barn som vi möter i vår verksamhet har under alla år vittnat om att det absolut viktigaste för dem är trygga vuxna som bemöter dem med värme och verkligen lyssnar. Ett gott bemötande med god kontinuitet i kontakten är en nödvändig förutsättning för att barn ska känna sig trygga med att berätta om de missförhållanden och den våldsutsatthet de upplever i hemmet. Trots detta vittnar många barn om ett bristande bemötande i kontakt med myndigheter, i synnerhet socialtjänsten. Barn och ungas möjlighet att få tillgång till stöd och hjälp varierar även från kommun till kommun. För att socialtjänsten och andra myndigheter ska kunna säkerställa ett gott bemötande krävs dock rätt förutsättningar. Maskrosbarn är mycket oroade över den resursbrist som råder inom socialtjänsten. Socialtjänsten måste få bättre förutsättningar att fullgöra deras viktiga uppdrag så att socialsekreterarna kan ägna tid åt direkta samtal med barn och faktiskt få möjlighet att bygga relationer och tillit. Av dessa skäl hade Maskrosbarn önskat ökade resurser till socialtjänsten kopplat till strategin.

Investeringar krävs för att stärka socialtjänstens arbete, göra socialtjänsten mer tillgänglig, förbättra kvaliteten på det stöd som erbjuds och utöka kommunernas utbud avseende tillgängliga stödinsatser. Dessa investeringar är absolut nödvändiga för att barn och unga i större utsträckning ska söka stöd och skydd från kommunerna. Vikten av att tillföra tillräckliga resurser till socialtjänsten och andra mekanismer som ska stödja barn som utsatts för våld är också någonting som har betonats av FN:s barnrättskommitté i rekommendationerna som överlämnades vid den senaste granskningen av Sverige.²

Även om strategin i viss utsträckning har framhållit civilsamhällets viktiga roll och betydelsefulla arbete mot våld mot barn anser Maskrosbarn att strategin på ett tydligare sätt hade kunnat lämna konkreta förslag som ytterligare stärkte civilsamhället som en nödvändig och kompletterande aktör till det offentliga. Maskrosbarn ser positivt på utredningens bedömning att statsbidrag bör inrättas i syfte att stärka möjligheten för ideella organisationer att bedriva verksamhet eller projekt inom målen för strategin (14.9.2). För att inrättandet av ett sådant bidrag på ett ändamålmässigt sätt ska kunna stärka civilsamhällets arbete vill Maskrosbarn framhålla betydelsen av att bidragen är långsiktiga och inte endast beviljas för kortare perioder i taget, samt att det finns goda möjligheter att er hålla finansiering i form av verksamhets- och organisationsbidrag och inte enbart projektbidrag.

Synpunkter på de prioriterade insatsområdena (avsnitt 15)

Kap 15.1.4 Insatserna till barn och vuxna som utövar eller riskerar att utöva våld mot barn ska stärkas

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur hälso- och sjukvården kan förstärka vård eller uppföljning för föräldrar med problematik, exempelvis relaterat till allvarlig psykisk ohälsa eller beroende av alkohol eller narkotika, som innebär en förhöjd risk att utöva våld mot barn. Om författningsändringar bedöms vara nödvändiga ska detta belysas.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. Många barn som Maskrosbarn möter har föräldrar med svårt missbruk eller psykisk sjukdom. Trots att föräldrarna har haft kontakt med vården under lång tid har ingen sett barnet och säkerställt att barnet fått stöd. Maskrosbarn anser därför att mer behöver göras för att stärka hälso- och sjukvårdens skyldigheter, kunskap och rutiner så att fler barn kan få rätt stöd i rätt tid.

Maskrosbarn vill understryka vikten av att vårdpersonal som möter patienter med ovanstående problematik frågar patienten om de har barn. Maskrosbarn anser att vården ska ha en lagstadgad skyldighet att fråga och undersöka om patienten har barn och införa rutiner för att systematiskt dokumentera och följa upp detta. Enligt hälso- och sjukvårdslagen 5 kap. 7 § har barn till föräldrar med missbruk, psykisk sjukdom, allvarlig fysisk

² FN:s barnrättskommittés sammanfattande slutsatser och rekommendationer, p. 24 b, 2023.

sjukdom eller skada eller som utsätter/har utsatt barnet eller en närstående för våld eller övergrepp rätt till information, råd och stöd av vården. Maskrosbarns erfarenhet är att många barn inte får den här rättigheten tillgodosedd och att lagstiftningen inte efterlevs i praktiken. Detta på grund av att föräldrarnas samtycke till utlämnande av information till barnet krävs och föräldern ofta nekar till utlämnande av information. Genom våra utbildningssatsningar möter vi på Maskrosbarn vårdpersonal som ofta lyfter detta som en stor utmaning. Det finns även stora utmaningar med tidsbristen inom vården där fokus blir på den egna patienten och där barnen riskerar att glömmas bort. Vi möter även vårdpersonal som inte anser att deras uppdrag omfattar att ge information och stöd till sina patienters barn. Maskrosbarn anser att mycket skulle kunna göras med enkla medel, men en grundläggande förändring på strukturell nivå som behöver ske för att ge vården möjlighet att faktiskt leva upp till lagstiftningen är att stärka hälso- och sjukvårdslagen 5 kap. 7 § genom att ytterligare stärka barnets rättigheter till råd, stöd och information. Vårdpersonal bör ha möjlighet att utan föräldrarnas samtycke lämna ut viss information om föräldrarnas problematik och hälsotillstånd i den utsträckning som är nödvändig för att barnet ska få en övergripande förståelse för sin egen och föräldrarnas situation och problematik. Föräldrarnas rätt till integritet måste i vissa fall stå åt sidan för att säkerställa att barnet får tillgång till information och stöd.

Kap 15.2.3 Informationshanteringen samt omsorgen om barnet vid misstanke om våld ska förbättras

Utredningens förslag: Barnombudsmannen ges i uppdrag att i samverkan med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor undersöka och lämna förslag kring hur barns delaktighet kan öka i samband med att våldet upptäcks och i den efterföljande hanteringen. Uppdraget ska genomföras i samråd med berörda myndigheter och andra aktörer. Barn ska involveras i planering och genomförande av uppdraget.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. Maskrosbarn anser dock att uppdragsbeskrivningen bör vara tydligare. Ett barn som har blivit utsatt för våld möter ofta mer än en myndighet och ofta flera olika enheter inom varje myndighet. Maskrosbarn anser därför att det bör framgå tydligt vilken myndighet samt vilken del av myndigheten uppdraget avser. Maskrosbarn vill särskilt betona vikten av att barn och unga görs delaktiga i alla steg av utförandet av uppdraget och att uppdraget genomförs i samverkan med civilsamhället och organisationer som har nära kontakt med målgruppen.

Kap 15.3.1 Tillgängligheten till skydd, stöd och behandling ska förbättras

Utredningens förslag: Länsstyrelserna ges i uppdrag att kartlägga och sprida information om vad som erbjuds enskilda i länet för att förebygga våld mot barn samt för att ge skydd, stöd och behandling till barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld. Informationen ska omfatta alla former av våld som barn utsätts för eller riskerar att utsättas för. Informationen ska i första hand rikta sig till

barn och vuxna i länet, men även till yrkesverksamma och andra som kan vara berörda. Informationen ska vara tillgänglighetsanpassad.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. Maskrosbarn vill i enlighet med utredningen betona vikten av att öka barn och vuxnas kunskaper om samhällets stödinsatser. Ett stort hinder för många barn och föräldrar att söka hjälp är den bristande kunskapen om vilken hjälp som finns att få. Det blir därutöver viktigt att nå ut med information om socialtjänstens och andra myndigheters uppdrag, särskilt i ljuset av den pågående desinformationskampanjen som riktas mot socialtjänsten. Vid utformningen av informationssatsningar krävs analyser kring hur man bäst når den avsedda målgruppen och barn och unga behöver även göras delaktiga i utformningen av informationen för att säkerställa att denna är barnanpassad och lättbegriplig. Spridning av information bör med fördel göras via skola och förskola då barnen själva uppger att de vill få information därifrån. Det finns även stora fördelar med att sprida information i digitala kanaler.

Utredningens bedömning: Ett fortsatt aktivt och långsiktigt arbete bör bedrivas för att förbättra tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri.

Maskrosbarn delar utredningens bedömning. Barn som vi möter på Maskrosbarn vittnar om en stor frustration över långa väntetider och svårigheter att få tillgång till stöd och behandling via barn- och ungdomspsykiatri. Maskrosbarn anser, likt utredningen, att det behöver finnas fler alternativ till barn- och ungdomspsykiatri och att behovet av att inrätta fler första linjen-mottagningar och tillsätta mer resurser till landets ungdomsmottagningar är stort.

15.3.2 Barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning av insatser ska stärkas

Maskrosbarn anser, likt utredningen, att insatser för att stärka barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning av insatser för stöd och behandling bör vara ett prioriterat område. Maskrosbarn välkomnar de föreslagna åtgärderna kopplade till insatsområdet men vill som övergripande synpunkt föra fram att förslagen i denna del är otillräckliga och att utredningen hade kunnat gå längre för att stärka barns rätt till delaktighet. Många av de föreslagna åtgärderna är kopplade till informationssatsningar, och även om bättre information till barn kan bidra till att stärka barns delaktighet är det inte hela lösningen. Maskrosbarn hade önskat fler åtgärder kopplade till att skapa bättre förutsättningar för barn att uttrycka sina åsikter och säkerställa att dessa beaktas och får genomslag i praktiken. Att göra barn delaktiga i utformningen av insatser kan ha stora fördelar. Forskning visar att ju större grad av delaktighet barn har i kontakt med socialtjänsten, desto större chans är det att det stöd som beviljas faktiskt stämmer överens med barnets behov och därmed har effekt.³

³ Se till exempel Heimer et al. *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*, Stockholm, Stiftelsen allmänna barnhuset, 2017.

Utredningens förslag: Socialtjänstlagen (2001:453) samt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga kompletteras med reglering om att information till barnet ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska även så långt som möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen. Lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 2024.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. Maskrosbarn delar utredningens syn på behovet av att stärka myndigheternas ansvar att ta fram och överlämna information som är barnanpassad och lättillgänglig samt att faktiskt säkerställa att barnet förstått informationen. Maskrosbarn möter ofta barn i vår verksamhet som vittnar om bristande information hos socialtjänsten. Barnen upplever ofta att informationen varit otillräcklig, svårbegriplig eller uteblivit helt och att de har varit tvungna att ta ett stort eget ansvar för att få ta del av information. Vidare upplever många barn att information endast lämnas till deras föräldrar och inte når fram till dem. Nedan följer ett citat från en ungdom på Maskrosbarn angående den bristande informationen från socialtjänsten.

Jag upplevde väldigt ofta att man liksom pratade kring mig, med mina föräldrar snarare än med mig. Kanske gav de min mamma information snarare än till mig. Då var det en förutsättning att min mamma skulle ge mig den informationen, vilket hon inte gjorde. Så då visste jag inget.

Utredningens förslag: En utredning tillsätts för att undersöka och lämna förslag avseende hur regleringen kan stärkas i fråga om socialtjänstens uppföljning av insatser till barn som utsatts för eller riskerar att utsättas för våld. Det bör även undersökas om det krävs en reglering för att stärka förutsättningarna vad gäller att följa upp och utvärdera socialtjänstens insatser utifrån barnets egna upplevelser.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. Att införa ett uttryckligt krav på uppföljning av socialtjänstens insatser är något som även har diskuterats inom ramen för arbetet med att ta fram en ny socialtjänstlag.⁴ Idag finns inget uttryckligt krav i socialtjänstlagen på uppföljning av kvalitén av insatser som ges till barn. En mycket liten andel av kommunerna följer upp resultatet av insatser vilket resulterar i begränsad kunskap om både kvalitén och resultatet av befintliga insatser. De kommuner som faktiskt följer upp insatser använder ofta inte resultat från systematisk uppföljning för att utveckla insatserna och uppföljning görs inte heller utifrån barn och ungas egna upplevelser. En bristande individuell uppföljning resulterar ofta i att verksamhetsuppföljning och annan statistikinsamling inte blir representativ. Maskrosbarn anser därför att ett nationellt krav på kommuner att följa upp och utvärdera kvalitén på insatser utifrån barns upplevelser behöver införas. En sådan reglering är nödvändig för att säkerställa att socialtjänstens insatser faktiskt motsvarar barnens behov. Inom ramen för en sådan utredning anser Maskrosbarn att man även hade kunnat se över hur väl nuvarande insatser faktiskt motsvarar barns behov och undersöka

⁴ Se avsnitt 12.3.3 i utredningen *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag* (SOU 2020:47).

möjligheten att ta fram nya typer av stöd. Stöden som idag erbjuds i socialtjänstens regi har varit desamma under lång tid. 54 % av barnen i en av Maskrosbarns rapporter anger att de inte tycker att de fick det stöd och den hjälp som de behövde av beviljad insats.⁵ De barn som Maskrosbarn möter upplever ofta att de anpassas in i de befintliga stöd som finns, i stället för att deras individuella behov får styra utformningen av det stöd som erbjuds. Barnen upplever särskilt att stödet som erbjuds ofta riktas till familjen som enhet snarare än att barnet erbjuds ett individuellt stöd som är utformat utifrån barnets egna problembeskrivning och därmed motsvarar barnets egna behov.

Kap 15.3.3 Förmågan och möjligheterna att fånga upp och möta barns individuella behov ska förbättras

Utredningens förslag: Inspektionen för vård och omsorg ges i uppdrag att var tredje år under strategiperioden särskilt följa upp kvaliteten i socialtjänstens handläggning rörande barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld. I tillsynen ska även eftersträvas att synliggöra eventuella omotiverade skillnader i socialtjänstens hantering mellan olika grupper av barn, exempelvis utifrån kön, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet eller geografi.

Maskrosbarn tillstyrker förslaget. IVO:s rapporter är viktiga för att uppmärksamma och synliggöra de stora brister som föreligger inom den sociala barn- och ungdomsvården. Maskrosbarn anser att förslaget även bör utformas på så sätt att tillsynen även ska eftersträva att synliggöra eventuella omotiverade skillnader i socialtjänstens hantering av olika former av våldsutsatthet. Detta för att synliggöra om vissa typer av våldsutsatthet prioriteras framför andra och om det är lättare för barn och unga att få tillgång till stödinsatser för en viss typ av våld. Maskrosbarn möter ofta barn som vittnar om att till exempel psykiskt våld normaliseras och inte tas på lika stort allvar som fysiskt våld.

15.4.4 Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen

Utredningens bedömning: Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter har bland annat i uppdrag att analysera och redovisa för- och nackdelar med att staten bidrar till att etablera funktioner i form av barnombud inom civilsamhällesorganisationer med uppgift att ge stöd till barn i kontakten med domstolar och förvaltningsmyndigheter. Det tänkta barnombudet ska komplettera det stöd som andra aktörer ger barn men innebörden av funktionen ska inte vara att rättsligt företräda barnet i enskilda ärenden. För det fall ovan nämnda utredning föreslår att det ska inrättas barnombud är det vår uppfattning att det bör övervägas lämplighet och möjlighet till inrättande av barnombud även för våldsutsatta barn som är målsägande i brottmålsprocessen.

⁵ Jag är bara en påse med pengar, Stockholm, Maskrosbarn, 2016.

Maskrosbarn delar utredningens bedömning och bild av att barn inte får det stöd under och efter brottmålsprocessen som barnet behöver och har rätt till. Barnen som Maskrosbarn möter vittnar dock om att bristen på stöd inte är avgränsad till brottmålsprocessen utan även upplevs i andra rättsliga processer (till exempel LVU eller civilrättsliga processer rörande vårdnad, boende och umgänge) samt icke-rättsliga processer och kontakter med myndigheter. Maskrosbarn vill i sammanhanget därför betona vikten av att barn erbjuds stöd i kontakt med domstolar och myndigheter även utanför brottmålsprocessen.

Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter överlämnade den 23 augusti 2023 sitt slutbetänkande och föreslog då bland annat att staten ska bidra till etableringen av barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud.⁶ I ljuset av att utredningen om barns möjligheter utkräva sina rättigheter presenterade sina förslag efter överlämnandet av strategin har Maskrosbarn förståelse för att strategin endast behandlar oberoende barnombud i korthet och endast i relation till brottmålsprocessen. Maskrosbarn vill dock betona vikten av att detta förslag blir verklighet. Maskrosbarn har sedan 2010 erbjudit barn i vår verksamhet stöd i sina myndighetskontakter genom funktionen barnombud. Den främsta uppgiften för ett oberoende barnombud är att säkerställa att barnet får sina rättigheter tillgodosedda och att barnet får vara delaktig. Barnombudet ska säkerställa att barnet kommer till tals och att barnets vilja dokumenteras och tas hänsyn till. Barnombudet ska arbeta på uppdrag av barnet och alltid utgå från barnets problemformulering, perspektiv och behov. Barnombudet har en viktig roll i att säkerställa att barn får information löpande, att denna information är barnanpassad och att barnet faktiskt förstår informationen. Barnombuden följer bland annat med barnen på möten och hjälper barnet i kommunikationen med myndigheterna. De ungdomar som har erfarenhet av att ha ett barnombud genom Maskrosbarn beskriver samtliga detta som en mycket positiv upplevelse. Ungdomarna beskriver hur deras kontakter med myndigheterna förbättrats avsevärt efter att de fått ett barnombud och att deras möjligheter att få tillgång till stöd och hjälp stärkts. Det är även Maskrosbarns erfarenhet att barnombuden får en helt avgörande roll när det kommer till att säkerställa att våldsutsatta barn får skydd, stöd och behandling. Barnombuden har ofta kontakt med barn i akuta våldssituationer där våldet pågått under lång tid. En ungdom från Maskrosbarn beskriver barnombudets betydelse på följande sätt.

Innan jag fick ett barnombud kände jag mig väldigt osynlig, trots att det var mitt eget liv det handlade om. Efter jag fick ett barnombud så fick jag ändå känna att mitt liv är viktigt och att det förtjänar att tas på allvar.

⁶ Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40).

15.4.5 Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnahusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas

Maskrosbarn välkomnar utredningens förslag rörande barnahus och anser att förslagen kan bidra till att barnahusverksamheter blir mer tillgängliga för våldsutsatta barn och att likvärdigheten över landet ökar. Maskrosbarn ställer sig även positiv till förslaget att Brottsoffermyndigheten utses som ansvarig aktör för nationell samordning, stöd och uppföljning. Maskrosbarn saknar dock tydligare förslag avseende reglering kring barnahusverksamheternas tillgång, utformning, kvalitet och innehåll. Maskrosbarn anser att en särskild utredning bör tillsättas för att ta fram en ny lagstiftning och nationella kriterier för barnahusverksamheter i Sverige. Det är även viktigt att införa krav på att barnahusverksamheterna följs upp och utvärderas utifrån barnens egna erfarenheter för att förbättra kvaliteten.

Maskrosbarn

Linn Englund
T.f. påverkanschef

Linn Nordin
Barnrättsjurist